

<sup>3</sup>  
ILLVSTRISSIMIS

SAXONIAE DVCIBVS, FEDERICO

co, sacri Imperij Electori, & cæt.

cuiusq; patrueli Georgio, Eras

mus Roterodamus

S. D.



T ab his uiris, quos fortunæ calcu-  
lus mundi gubernaculis admouit,  
Federice ac Georgi ducum incor-  
ruptissimi, haud exegerim anxiam  
atq; exactam scholasticarum disci-

plinarum cognitionem, in quibus qui consenuerint,  
eos ferè sensu etiam communi carere uideamus; tan-  
tum abest, ut tractandis rerum habentis sint idonei:  
ita uehementè ab istis dissentio, qui reges prorsus ab  
omni librorum commercio ceu re noxia ablegant,  
perinde quasi hoc demum uerè regium sit, nihil om-  
ninò uel scire, uel agere præter aleã, uenatus, morio-  
nes, & his etiam sordidiores uoluptates. Cum quibus  
enim amicis libentius confabuletur cordatus & pius  
princeps, quàm cum ijs, qui & semper præstò sunt,  
& sapiunt plurimum, & nihil loquuntur ad grati-  
am? Verùm nullis ex libris, mea sententia, plus uti-

litatis capi possit, quàm ex eorum monumentis, quæ  
 res publicè, priuatimq; gestas, bona fide posteris pro  
 diderunt, præsertim si regalis philosophiæ decretis  
 imbutus huc accesserit. Etenim qui in hoc munere  
 rerum gerendarum exemplū, quàm gestarum fidem  
 spectare maluerūt, hætenus modò profunt, quòd bo  
 ni principis simulachrum oculis subiiciunt, si qui ta  
 men id scitè uereq; effinxerunt. Ceterum ex bonæ fi  
 dei scriptoribus super alias innumeras, hæc præci  
 pua capitur utilitas, quòd non alia res æquè, uel bo  
 norum regum animos ad res cum laude gerendas ac  
 cendit, uel tyrannorum cupiditates cohibet, ac refræ  
 nat, dum utrique cernunt horum literis suam uitam  
 omnem, mox in totius orbis, imò seculorum omnium  
 theatrum producendam; & quicquid nunc uel in ab  
 dito patrant, uel ascito furo prætexunt, uel metu dis  
 simulari cogunt uerius, quàm ignorari, paulò post  
 clarissima in luce sub oculis omnium traducendum,  
 cum iam metu pariter ac spe libera posteritas, nec  
 ullo corrupta studio, magno consensu rectè factis ap  
 plaudet, pariq; libertate his diuersa explodet, exi  
 bilabitq;. Nec enim arbitror quenquam tyrannum,  
 sic penitus omnem hominis sensum exuisse, ut uitam  
 sibi iucundam ducat, si norit suum nomen apud po  
 steros omnium ætatum ac nationum tam inuisum &  
 execrabile fore, quàm est Neronis, Caligulæ, Helio  
 gabali,



gabali, Comodi, ad quorum mentionem, ceu portentorum uerius quam principum, nemo iam non despicit, non abominabitur, non detestatur. Nā Vitellius uiuus etiam malè gesti Imperij pœnas dignas dedit, quas & Nero daturus erat, ni supplicij sceditate deterritus, ipse sui carnifex esse maluisset. Quod quidem exemplum utinam in hæc usque tempora duraret. Nunc enim nihil est impunitius, quam quòd nulla satis grauis animaduersio pensare queat, malè obiti magistratus culpā. iam in cæteris historiarum dotibus, quantum alijs quisque tribuendum putet, ipse uideat suo arbitratu. Illud opinor apud eruditos omnes in confesso esse, quod ad narrationis fidem attinet, primas deberi Suetonio: qui, ut quidam non infestiuiter dixit, prorsus ea libertate scripsit Cæsarum uitas, qua uiixerunt ipsi. Propemodum æquarunt Suetonium hac sanè laude, Aelius Spartianus, Iulius Capitolinus, Aelius Lampridius, Vulcatius Gallicanus, Trebellius Pollio, Flavius Vopiscus, licet eloquentiæ uiribus sermonisq; politiæ multò inferiores. Proinde mihi quidem digni uidebantur, ut eorum lucubrations studiosi summa fide seruarent, quorum fide factum est, ut tantarum rerum tam certa memoria duret in hanc usque nostram ætatem. Ac Suetonium quidem nescio quo Deo propitio, & antehac non ita passim deprauatum nunc cruditorum, meaq;

opera purum, ni fallor, & integrum habemus, suffragante mihi ad hoc negotij peruetusto quodam codice, quem è bibliotheca monasterij, apud Neruios olim, nunc Tornacenses uulgato cognomine diuini Martini nobis exhibuit nobilissimus ille Gulielmus Montioius, qui id temporis regias uices in ea urbe gerebat. Reliquos, quoniam nullo huiusmodi praesidio subleuabamur, quod unum licuit, multò certè minus deprauatos dedimus. Eosq; omnes uestri nominis lenocinio orbi commendare uisum est, uel uestro in me studio, uel erga bonas literas animi propensione, ut id auderem prouocatus, quò uidelicet uiri imaginibus & opibus clari, magis ac magis in his philosophari consuecant, & uelut ad speculum uitam moresq; componere. Primùm enim dum uidemus mutatum orbis Romani statum, tanto sanguinis humani impendio constituisse, ea res pium certè principem à temerè nouandis rebus deterrebit. Deinde spectare est operæ precium, quàm æstuarijs uicibus, Euripi cuiuspiam ritu, res humane sursum ac deorsum uoluantur, ni solida principum sapientia, & incorrupta uirtus fluxum hunc sistat, inhibeatq;. Quin & illud subit admirari, in tanto principum numero uix paucos extitisse tolerabiles, paucissimos probos, plerosque non improbos modò, uerum etiam ostenta mera, merasq; pestes humani generis,



ris, multos etiam mente captos. O nouam seculi calamitatem, cum uni furiosæ bestiae totus seruiret orbis, & ingemiscens eandem caneret cantionem, quam seruus Carion apud Aristophanem ὦ ἀγυαλέου. Et tamen huiusmodi portenta, parricidijs, sacrilegijs, incestis, breuiter, nullo non dedecorum genere impurata, templis, aris, ac diuinis honoribus donabat hominum adulatio, fortuna, uel magis sceleribus tribuens, quod uirtuti dari consueuit. Quis post hæc recte factis grassetur ad nominis immortalitatem, si coelum datur ijs, qui indigni erant, ut terram contingerent? Nam quod Domitius & Commodus uterque sceleratissimus Dei uocabulum uiui etiam usurparunt, quis non uidet manifestaræ cuiusdam insanie fuisse, uerius quam impudentiæ? Porro quibus de causis hoc acciderit, nondum mihi satis liquet: siue quod ipsa fortunæ magnitudo plurimas res secum defert, quæ bene nata, recteque instituta ingenia queant corrumpere. Id quod facilius credet, qui perpenderit Neronis adolescentiam laudatissimæ indolis fuisse, & quo non alius adhuc fuit orbi pestilentior, optimi tamen principis spem initio de se præbuisse. Tum ab hoc multò post, Bassianum Getæ fratrem, dum priuatus ageret, uirum integrum ac sanctum, pessimum egisse Principem: siue quod ut quedam nauigia immodicè magna, uasta que regi non que-

est: ita totius orbis imperium maius est, quàm ut  
 unus hominis animo sustineri possit, cum perdiffici-  
 le sit, domum etiam unam rectè administrare. Itaque  
 qui maximè cupit optima, tamen Maronis illud cogi-  
 tur dicere.

Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.  
 Quod, opinor, intelligēs Octavius Augustus, uir eru-  
 ditus ac perspicax, & quod in Caesaribus rarum com-  
 peries, perpetuò sanus, non semel de deponenda im-  
 perij mole cogitavit: & fecisset, si nactus fuisset, in  
 cuius humeros citra publici status perniciem, onus  
 reclinare potuisset. Sive id ijs rebus magis adscri-  
 bendum est, quas permultas quidem, at non omnibus  
 tamen in Aureliano recenset Flavius Vopiscus. Et  
 tamen in tanta malorum principum turba, reperias  
 licet dignas sancto principe cogitationes, audias uo-  
 ces absoluto principe dignas, comperias exempla,  
 in quibus nihil desideres. Inter ethnicos inuenies,  
 qui Christiano animo Reipub. gererent imperium,  
 non sibi: qui tam laboriosæ administrationis non al-  
 liud spectarent præmium, quàm ut de rebus huma-  
 nis bene mererentur: qui publicam utilitatem libe-  
 rorum adfectibus, imò suæ, suorumq; incolunitati  
 præferrent. O nos felices, si Christiani principes  
 suæ quisque ditioni præstarent animum, quem Tra-  
 ianus, quem Antonini duo, quem Aurelius Alexander  
 orbi



orbi terrarum præstiterunt. Quin illud etiam mirandum, repertos qui ad imperatorem de imperatoribus non solum liberè, uerum etiam contumeliose scribere audent. Nam hodie id quidam exigunt, ut de sceleratissimis quoque regibus honorificè scribamus: id agentes ne quando libertatis exemplum in ipsos recidat. Sed multò magis ad rem pertinet, in his contemplari nomen illud imperij, quod & olim orbi sacrosanctum, augustumq; fuit, & nunc etiamnum multorum adfectibus religiosum ac uenerabile est, cum nihil ferè supersit, præter inancm magni nominis unbram, quàm fœdis initijs in mundum irrepsit. Primum in Iulio sceleratè, mox in Octauio Lepido et Antonio sceleratius. Quid non potest fortuna libido in rebus humanis? Potestas ea, quam postea dijs æquauit hominum consensus, impietate, cædibus, parricidijs, incestis, tyrannide condita, consecrataq; fuit. His scelicibus auspicijs cœpit illa regibus adorata maiestas: ac sceleratius ferè propagata fuit, quàm nata. Fœda barbarorum militum colluuiæ, non suffragijs, sed insanis tumultibus dominum orbi dabat. Nec alia succedendi lex, nisi mactato superiore. His auibus auspicabantur imperium, quod nihilo secius tamen interim emendum erat, quantuncq; inexplebili militum auaritiæ libuisset. Nec satis erat in unum scuire caput. Ad liberos, ad adfi-

nes, ad amicos omneis crudelissima laniena proferebatur, ac sepe numero reciprocantibus, ut fit, uindicta uicibus, quos uiros, quas matronas effera immanitas indignè laniabat? Sæpè pluribus hinc & hinc imperium ad se trahentibus, miscebantur omnia. Ita semper ad nouum imperij successorem, totus terrarum orbis concutiebatur. Summa rerum in manibus erat, non Senatus, non populi Romani, sed mercenarij, facinorosiq; militis. Nec aliter imperare licuit neque diutius imperare libuit, quàm illis beluis colubuisse, qui nec bonos, nec malos principes diu ferre poterant. Alius parcior erat, alius profusior, alius eruditior, quàm uellent, alius matri obsequentior, alius militaris disciplinæ tenacior, alius imbellis, alius immodicè bellator, alius in Senatum propensior, alij cognomen obstabat militi parùm gratiosum, alij adfinitas. Quamlibet leuis caussa satis erat istis ad iugulandum orbis principem. Denique ut nihil esset caussæ, expediebat illis subinde mutare principem. Infatiabilis habendi fames, ad res nouandas incitabat. Trucidabatur ut inutilis, quem iam exuxerant: accersebatur alius, qui exhauriretur, mox & ipse trucidandus. Atque hisce rebus factum est, ut nonnullorum imperium paucis modò mensibus, nonnullorum paucissimis etiam diebus finiretur: ut me quidem inter legendum crebrò subeat admiratio, fuisse illos,

qui



qui uellent imperij uices capessere, cum tot exemplis didicissent, quibus legibus esset suscipiendum. Et hoc honoris sic uenditum, imò locatum, imperium uocabant. O miserum ac deplorandum illorum temporum statum. Oppressa Senatus autoritate, oppressis legibus, oppressa populi Romani libertate, sic creato principi seruebat orbis, princeps ipse seruebat ijs, qualem nemo uir probus domi uellet habere seruum. Imperatorem timebat Senatus: imperator sceleratam illam militum turbam formidabat: imperator leges dabat regibus, at huic leges dabant conductitij milites. Summa rerum orbis ab armata paucorum temeritate pendeat. O magnificam & exoptandam omnibus monarchiam. Et tamen nescio quo pacto, uelut ex composito conueniebat inter Casares & milites Casarium dominos, quos legimus aliquoties se decimari passos ab ijs, quos mox erant suo arbitratu iugulaturi, quasi uices alternas inter se pacti, dominandi ac seruiendi. Hæc cum ita se habeant, neq; enim negari potest, illud oportet expendere, num eiusmodi sit nobis optandum imperium, si iam olim obsoletum uotis liceat restituere. Quod si nemo sanus optaturus sit, quanto minus quod iam multis seculis maxima ex parte sit antiquatum, extinctumq; magno rerum humanarum tumultu, summaq; Christiani sanguinis iactura, uindicandum ac reuocandum uideatur?

tur? præsertim cum inter ethnicos etiam hoc animo  
reperitus sit Otho, ut potius duxerit spontanea mor-  
te uitam abrumpere, quam imperium tot hominum  
uita mercari, uir uel ob hoc ipsum dignus imperio, si  
fortuna uirtuti faueret. An parum est suum quamq;  
regionem habere dominum, nisi singulae rursus ali-  
um haberent dominum, conduplicata populi serui-  
tute? Nec hæc dixerim, quod negem optimum esse  
Reipub. statum monarchiam, si modò is ad æterni nu-  
minis exemplum, quantum potentia cæteris antecel-  
lit, tantundem uincat & bonitate, sapientiãq;: sed  
partim quòd, ut sunt hominum ingenia, haud scio an  
huiusmodi quispiam possit contingere, partim quòd  
etiamsi maxime contingat, non arbitror capacem es-  
se tantæ ditionis unius mortalis animum. Etenim qui  
uestigalibus exigendis tantum agit imperatorem,  
is quiduis est potius, quam imperator. Non desidera-  
bit orbis monarchiam, si Christianos principes inter  
se iungit cõcordia. Verus & unicus orbis monarcha  
CHRISTVS est, in cuius edicta si nostri princi-  
pes consenserint, sub uno principe uerè florebut  
uniuersa: sin humanis cupiditatibus res gerentur, æ-  
terna rerum uicissitudine semper fluctuabimus ia-  
ctabimurq;. Et tamen maximã huius felicitatis par-  
tem ipsi nobis præstare possumus, si concordibus stu-  
dijs ad id, quod per se optimum est, contendamus.

Atq;



Atq; ego sanè ita demum arbitror fœlices fore Respublicas, si principes sanctè Christianeq; instituti, simulatq; susceperint regnum, pariter & animum regno dignum suscipiant: publicis commodis metiantur consilia omnia, ab omni tyrannidis specie uelut à peste abhorreant, ac pro se quisque certet, quod sortitus est regni, non amplius, sed melius successori tradere: omnes pariter adnitantur, ne bellum ullum sit potius, quàm ut bello uincant, neq; ullis sit opus copijs, magis quàm ut his rebus sint instructi, pacis artibus magni uideri studeant, quæ consilijs, animiq; uiribus constant. Equidem si quid nouari possit absque rerum tumultu, iudicârim ad publicam orbis Christiani tranquillitatē, magnopere pertinere, si certis fœderibus ex usu publico sua cuiq; ditioni pomeria prescribantur, quæ semel constituta, nullis adfinitatibus, aut pactis uel cōtrahi possint, uel proferri prorsus antiquato ueterum titulorū iure, quos quisq; prore nata, bello adfectato, solet prætexere. Quòd si quis fortè clamitet, ius nescio quod suum adimi principibus: is illud mihi secū reputet uelim, num æquum censeat, ob huiusmodi iura quæ siue habet aliquis fortassis, siue fingit, orbem Christianum impijs ac parricidalibus armis sine fine collidi: tot innoxios aut interimi, aut perdi, tot immeritas fœminas adfligi, corruptiq; denique totam illam malorum tragediam,

quæ bellum omne secum defert, in uitam hominum in-  
 uehi. Nam his fontibus omnia ferè bella, quæ nostra  
 memoria uidimus, profecta esse constat. Verùm hæc  
 non tantum ~~reges~~ uideri possint, uerum etiam  
 impudentius ad uos scripta, principes ut magnos, ita  
 cum primis sapientes: ad hæc, quod est in ista fortuna  
 rarissimum, librorum etiam præsidijs cum primis in-  
 structos. Siquidem tuas eximias Federice dotes, cum  
 sint insigniter insignes, non mirū si famæ celebritas  
 ad nos usq; deuexerit. Te uerò illustrissime Georgi,  
 patrueli laudatissimo per omnia simile, ac uerè Ger-  
 manum, è propinquo cognouî, dum Phrysiam nobis  
 finitimam administrare. Bene ualete principes uerè  
 felices, stemmatis quidem illustrissimi, sed ornamen-  
 tis animi longè illustriores. Istos animos uobis ser-  
 ue

CHRISTVS Optimus Maximus, qui uos orbî  
 Christiano uestriq; similes nobis complures

uelit existere. Antuerpiæ,

Nonis Iunijs. Anno

M. D. XVII.